

Danijel Glatauer

U VOZU

Prevela s nemačkog
Meral Tarar Tutuš

Laguna

Naslov originala

Daniel Glattauer

IN EINEM ZUG

Copyright © 2025 DuMont Buchverlag, Köln

Translation copyright © za srpsko izdanje 2026, LAGUNA

Za Lizi

Beč-Hiteldorf

Ukoso preko puta mene sedi žena srednjih godina. Za-
pravo, ranih srednjih godina. Za sada ne mogu da kažem
ništa drugo o njoj. Ne spadam među ljude koji procenjuju
žene koje sede ukoso preko puta, svakako ne srednjih, a
pogotovo ne ranih srednjih godina.

U decu mogu da buljim satima, svedjedno da li u vozu ili
na nekom drugom mestu. Ona to uopšte ne primećuju,
a ukoliko i primete, to im ne smeta jer su navikla na to.
Odrasli ljudi kasnih srednjih godina, kao ja, prilikom
posmatranja dece često se vraćaju u svoje detinjstvo ili u
detinjstvo svoje dece, ako ih imaju. Ukoliko imaju unuke,
pokušavaju da prepoznaju sebe u njima, naročito ako su
ponosni na njih.

Ili pripadaju drugom tipu, spadaju u odrasle sa zlob-
nim pogledima, depresivne u svakoj zgodnoj prilici. Uko-
liko su takvi, preispituju, negodujući, svaku vrstu tog
novog, modernog a problematičnog modela detinjstva.

Često odmahuju glavom i traže istomišljenike u svom okruženju koji isto tako odmahuju glavom i misle: Šta će biti od ove dece? Tako nešto ranije uopšte ne bi bilo moguće. Ranije bi... Ali sve to danas uopšte ne sme da se izgovara glasno.

Nema veze. Odrasli, svejedno kom tipu pripadaju, uvek bez nelagode posmatraju decu dok se igraju.

Veoma starim ljudima tokom putovanja železnicom takođe ne smeta kada ih neko posmatra. Većina njih to voli i ceni, često imaju osećaj da ih neko ponovo primećuje. Ne bi bilo loše s vremena na vreme klimnuti im ohrabrujuće, u smislu: Bravo, svaka čast, ostarili ste a još ste živahni, mada na klimavim nogama u životu, to jest ovde u vozu.

Treba ipak biti oprezan. Ukoliko posmatrate veoma stare ljude previše dugo, postoji opasnost da od njih počnu da pristižu reči. Isprva pristižu, a nakon toga pljušte po vama i tada morate da se branite. Iznenada ste uvučeni u razgovor iz koga više ne možete da se izvučete.

S godinama raste potreba za pričanjem. U tom slučaju ne bi bilo loše da imate na umu kuda ste krenuli. U mom slučaju u Minhen. Trenutno se nalazimo negde između Beč-Hiteldorfa i Sankt Peltena. Što znači, ukoliko stvari krenu naopako, dobra četiri sata priče od ostarelog saputnika preko puta vas. Ako je tako, savetuje se da u saputnika uopšte ne gledate.

Svejedno. Ukoso preko puta mene sedi žena ranih srednjih godina. Ukoso preko puta jer sedi pored prozora u kupeu gde su po dva sedišta jedno naspram drugog, i iskrivila je usta kada sam se približio pošto je shvatila da

postoji mogućnost da ću sesti pored prozora preko puta nje, vrlo blizu, oči u oči, koleno do kolena.

Kratka digresija: Mrzim kad moram da se pridružim nekom nepoznatom. I mrzim kad se meni neko nepoznat pridruži. Na primer, za stolom u kafiću.

„Izvinite, da li je slobodno to mesto?“

„Da, slobodna su oba jer ja upravo odlazim“, najradije bih odgovorio na to pitanje.

Ipak to uradim malo finije. Odgovorim: „Da, naravno.“

Konobaru: „Račun, molim.“

Jednom prilikom sam bio hrabar i odgovorio: „Ne, nažalost nije slobodno, očekujem nekoga.“

Čovek koga sam odbio seo je za susedni sto i strpljivo čekao sa mnom da moja najavljena pratnja konačno stigne. Isprva je čekao sa mnom, a kasnije nije mogao da se odluči da li u meni treba da vidi lažova ili gubitnika.

Trudio sam se svojski da pružim verodostojnu predstavu varijante gubitnika, pogledavao u očajanju u ručni sat i u ajfon. Njegovi pogledi, upereni u mene, počeli su da zrače dubokom melanholijom sažaljenja. Nije mi preostalo ništa drugo osim da ustanem i odem.

„Isपालili su vas, zar ne?“, viknuo je za mnom.

No vratimo se vozu na liniji Beč–Minhen: Mogao sam da razumem strah žene ranih srednjih godina od skučenosti i seo dobrovoljno na lošije mesto, uz prolaz, ukoso preko puta nje. Učinio sam to tako brzo i odlučno da je mogla da pretpostavi da je baš to moje, rezervisano mesto koje sam tražio, pronašao, koje me je učinilo srećnim. Nije trebalo da stekne utisak da mi je svojim prisustvom upropastila

radost što ću sedeti pored prozora. Ne želim nikoga da postidim. Ne želim nikome da ulazim u lični prostor. Ovako možemo oboje da ispružimo noge. Sve je dobro.

Perifernim vidom uskoro uočavam da žena NE čini isto što i ja. Ona ne čita, ne sluša, ne spava. Nema mobilni, laptop, čepove za uši, knjigu, ženski časopis, muški časopis, stručni časopis, specijalizovani časopis, nema ništa. Oči su joj otvorene i budne. (Okej, jednom sam bacio pogled na nju. Ona to nije primetila. Ili se pravila da nije primetila.)

Ljudi koji ne rade ništa odmah upadaju u oči. Živimo u dobu u kome čovek nakon deset sekundi nerada i dokolice, dakle bez multimedijalnog odvlačenja pažnje, upada u rupu. A čovek koji ne samo što je u rupi nego još i diše vazduh u vozu ima ozbiljne razloge da računa na depresiju.

Činjenica je da žena i ja već petnaest minuta ne radimo ništa. To je revolucionarno. Na taj način ponižavamo kompletno tržište striminga sa milijardama novih slika, tekstova, postova, video-klipova i podkasta koji su upravo postavljeni na mrežu.

Veoma spontano pretpostavljam da se ona, kao ja, trenutno bavi aktivnošću koja je pred izumiranjem: mišljenjem. Možda čak i razmišljanjem. U tom trenutku primećujem nešto; da, u pravom smislu reči je hvatam u trenutku kad je načas okrzne moj drugi pogled: ona ne radi skoro ništa, ali ipak radi nešto. Gleda u mene.

Žene ranih srednjih godina koje gledaju u mene svakako to ne čine iz onog razloga koji i dalje pada prvi na pamet.

Usuđujem se čak i da tvrdim da me, otkad razmišljam o ženama, nepoznata žena još nikad nije gledala zbog toga što nije mogla da se odupre vizuelnom utisku pa je pomislila: Vau, ludilo, mislim da ne vidim dobro!

Takvi zamamni ženski pogledi dobro su poznati u svetu filma. Postoje, međutim, i muškarci u stvarnom svetu kojima se upućuju takvi pogledi. Neki od njih su čak moji dobri poznanici ili njihovi već punoletni sinovi.

Meni se takav pogled nikada nije desio, a šanse da se to desi smanjuju se svakodnevno već otprilike dvadeset godina. Ženski pogledi koji se zakače za mene imaju drugačiji karakter. U jeziku poznavalaca vina meni bi bili pripisani pojmovi „ishlapelo“ i „ustajalo“, ali takođe „ne bez harmonije“. Nedostaje, međutim, osvežavajući, iskričavi momenat. Ima i boljih berbi. Takve poglede dobijam ja.

Postoje osim toga dve vrste ženskih pogleda sa kojima se suočavam već izvesno vreme. Jedna vrsta pogleda mi kaže: „Ti si onaj pravi.“

To su žene koje žele da mi uvale nešto, pretplatu, igru na sreću, ružu za pet evra, upitnik kojim bi se konačno došlo i do onih podataka koji još nedostaju.

Ukoliko ne žele ništa da mi uvale, onda im nešto treba: potpis za zaštitu životinjske vrste koja je praktično već izumrla; saglasnost za spasenje moje duše; mala donacija za neku dobrotvornu stvar. Takve stvari. To je jedna vrsta ženskih pogleda.

Ona druga vrsta je specifičnija. Tada se zaista radi o meni. Tada sam u fokusu, tada sam na proveru. To su pogledi koji su koncentrisani, usredsređeni, pogledi koji proučavaju. Nakon toga stvari brzo postaju verbalne i

zatičemo se usred kviz-programa „Ko želi da bude milioner?“, kod pitanja za pet stotina evra.

Takav pogled je ovog trenutka uperen u mene. Zbog toga znam šta će uskoro stići sa sedišta ukoso preko puta mene. Spreman sam, opušten, pomalo se čak i radujem i ne razmišljam o posledicama.

„Izvinite, mogu li da vas pitam nešto?“, pita žena.

Sledi kratka faza u kojoj ženski pogled poprima primese čuđenja, zbunjenosti, čak i nagoveštaj suptilne fasciniranosti. Ponekad odmah odgovaram: „Da, ja sam taj.“

Na taj način spasavam svog sagovornika zamršene procedure formulisanja pitanja i potencijalnog mucanja. Ovog puta uživam u trenutku. Sada kada mogu da gledam u nju, kada bi bio zločin da skinem pogled sa nje, vidim odmah da je ova žena samopouzdana, da će ona uspeti iz prvog puta, da će upotrebiti tek nekoliko reči. Sada će uslediti: „Da li ste vi pisac?“

Druga je mogućnost da žena krene direktnim putem i pita: „Da li ste vi Eduard Brinhofer?“

Ili još odlučnije: „Vi ste Eduard Brinhofer, zar ne?“

Ili uz dodatak čarolije ekskluzivnosti: „Vi ste *onaj* Eduard Brinhofer?“

Da nastavimo da razvijamo ovu scenu. Ja ću odgovoriti: Da, to sam ja. Treptaću, klimati glavom, smešiti se sramežljivo, mada ne zaista sramežljivo – čisto da ona zna da ne marim što sam Eduard Brinhofer. U smislu: Neko mora da bude Eduard Brinhofer, *onaj* Eduard Brinhofer. U ovom slučaju sam to ja.

Praviću se da sam pomalo iznenađen, kao da je ona prva koja je razotkrila tajnu zvanu Eduard Brinhofer. Nju će to svakako obradovati. Na taj način ću preokrenuti celu

stvar: Nema ničeg posebnog u tome što sam ja Eduard Brinhofer. Stvarno je posebno samo to što je ona shvatila da sam ja Eduard Brinhofer. To je njeno dostignuće, ja sam u ovom slučaju samo statista.

Da, nakon toga postoji nekoliko mogućnosti za nastavak razgovora. Njeno oduševljenje zbog ovog susreta moglo bi da se pokaže pionirskim, te će ona reći: „To ste zaista vi! Pročitala sam sve vaše knjige.“

Dopuna: „Ja sam vaša najveća obožavateljka.“

Ili u najmanju ruku: „Ja sam velika obožavateljka.“

To se ne dešava tako retko, čak i sada. Okej, ranije se dešavalo češće.

No, da, postoje takođe različite nijanse. Na primer: „Mislim da su neke vaše knjige izvanredne.“

Izvanredne. Veoma dobre. Dobre. Prilično dobre. Sasvim dobre. Nisu tako loše. (Nikada ne bih pitao na koje knjige se to odnosi.) Ili, u neutralnom smislu: „Pročitala sam neke vaše knjige.“

Neke knjige. Poneku knjigu. Ili: „Tek sam nedavno pročitala jednu vašu knjigu.“

(Nikada ne bih pitao koju je knjigu pročitala jer se sigurno neće setiti naslova.) Ili, manje laskavo: „Tek sam nedavno prelistala jednu vašu knjigu.“

Pre nego što joj je ispala iz ruku. Ili, u najgorem slučaju: „Oduvek sam imala nameru da pročitam neku vašu knjigu. Koji biste mi preporučili?“

To bi se pretvorilo u mučenje. Ne, odvratio bih ljubazno: „Najbolje bi bilo da pitate knjižara u koga imate poverenja.“

No pređimo na ovaj konkretni događaj. Žena ranih srednjih godina u vozu koju bih, dok joj uzvraćam pogled,

mogao da opišem detaljnije, ali to ne činim jer izgled sada nije bitan, pita: „Izvinite, mogu li nešto da vas pitam?“

Način na koji je to pitala, njena mimika i sjaj u očima govore mi da je već pročitala ponešto, ako ne i sve što sam napisao, i da smatra da je pročitano štivo dobro, ako ne i veoma dobro.

Ja sam prilično opušten i odgovaram: „Da, naravno.“

Sledi njeno pitanje: „Da li ste ranije predavali u Ulici Hegel?“

Da li sam ranije predavao u Ulici Hegel? Moram prvo da svarim ovaj šok. Da li sam ranije predavao u Ulici Hegel? Nikada se nisam bavio predavanjem. Ni u Ulici Hegel. Svakako ne „ranije“. Reč „ranije“ mi je najviše zasmetala. Ona, dakle, smatra da je nemoguće da i sada predajem, svejedno da li u Ulici Hegel ili na nekom drugom mestu.

Da, upravo tako, nekada ranije se bavio predavanjem. Sada je u zasluženoj penziji. Sigurno umire od dosade. Pa seda u voz i ide u Minhen.

„Ne, nisam.“ (Ranije predavao u Ulici Hegel.)

„O, izvinite“, kaže žena. „Bila sam uverena da jeste.“

„Žao mi je. Pretpostavljam da ste me zamenili sa nekim.“

„Da, izvinite.“

Ona se okreće od mene. Odmahuje glavom. Neprijatno joj je. Ja sam razlog njene sramote. Ne mogu da dozvolim da sve ostane na tome.

„Šta ste mislili, ko sam?“, pitam.

„Moj nastavnik engleskog jezika. Iz onih vremena.“

„Nastavnik engleskog jezika?“

Pravim se kao da razmišljam. Dajem joj osećaj da bih barem u teoretskom smislu mogao da budem njen neka-dašnji nastavnik engleskog jezika. Da to uopšte nije tako daleko od istine. To će oslabiti njenu zabludu i ublažiti moje poniženje.

Na kraju ipak ostajem tvrdoglav.

„Ne, nikada nisam bio nastavnik engleskog jezika.“

„Izvinite, sličnost je neverovatna.“

To sam u međuvremenu shvatio. Imam nameru da završim ovaj razgovor jer je dospeo u slepu ulicu. Trenutno tragam za pogodnim mestom za parkiranje, ali su slepe ulice najčešće zagušene.

„Koliko dugo ga niste videli, vašeg nastavnika engleskog jezika?“

„Prilično dugo. Otkad sam kod njega maturirala.“

(Za Minhen: „Položila maturalni ispit.“) Mogao bih da je pitam kada je to bilo da bih saznao koliko je stara, to jest mlada? Ali čemu?

„On danas najverovatnije izgleda sasvim drugačije.“

Nemam pojma zbog čega sam to rekao. Možda želim da se distanciram od njega. Nikada nisam hteo da izgledam kao nastavnik engleskog jezika, posebno ne mnogo godina kasnije.

„Bio je moj omiljeni nastavnik“, kaže ona.

Smešim se. To je bila utešna nagrada za njenu zabludu ili istinski kompliment. Recimo da se radi o onom drugom. Podsećam je na njenog omiljenog nastavnika. Možda je samo deset godina stariji od nje. Šarmantan muškarac, o kome su sve devojke sanjale, sigurno rođeni Britanac, suvoparnog humora, sa pegama na ramenima i crvenom kosom.

Nastavnik engleskog jezika, sinhronizacija: *I love beautiful Vienna, charming Hegelgasse, best school with the loveliest pupils of the world.* Sva srca su kucala za njega.

„Kako se zove?“

Moje poslednje pitanje. Potpuno nebitno pitanje, ali je dobro za završetak razgovora.

„Kovariček. Magistar Hubert Kovariček“, kaže ona.

O, very british. Ne, ja nisam taj.

Sankt Pelten

Nije sišla sa voza. Nažalost, u voz nije ušao niko kome bismo mogli da ponudimo naša susedna mesta, a ko bi mogao da nam obezbedi skretanje pažnje. Sedimo neometano i nesmetano ukoso jedno preko puta drugog. I dalje ne radimo ništa, kao ona, ili simuliramo aktivnosti za koje nismo raspoloženi, kao ja. Ja u svakom slučaju nisam raspoložen da se bavim papirima za Minhen. Generalno nisam raspoložen da se bavim papirima. Mrzim papire. Mrzim pripreme za sastanke. Najviše mrzim pripreme za sastanke koje uključuju papire.

Osim toga me iritira moja saputnica koja sedi ukoso preko puta mene. Ne postoji ništa neprijatnije – naravno da postoji mnogo neprijatnijih stvari, ali u ovakvim situacijama to jedva da možemo da zamislimo – ne postoji ništa neprijatnije od ćutanja nakon razgovora koji se zasniva na zameni i urušava se kao kuća od karata sa nekadašnjom učenicom engleskog jezika izvesnog magistra Herberta ili Huberta Kovaričeka koju ne poznajete, i nemate želju da to promenite, ali takođe ne možete da

pobegnute od nje i nemate pojma kada će ona sići iz voza. Ja mislim da će to biti u Lincu ili u Salzburgu. Do tada će proći još neko vreme.

Pored toga se pomalo čudim. Zaista se čudim. Mislim, sasvim iskreno, ne pridajem važnost tome da moje lice nekome treba nešto da kaže. Obično uživam u tome što me ljudi ne prepoznaju. Šanse za to sve u svemu nisu loše jer sam svoju medijsku prisutnost uvek držao na minimumu. Ja volim ljude, zaista ih volim, ali u pisanoj formi i svakako u njihovom odsustvu. U fizičkom smislu bi svakako trebalo da me ostave na miru. Zbog toga izbegavam javnost kada god je to moguće.

Ovde u vozu to nije moguće, a ova žena naprosto sedi ukoso preko puta mene. Video sam njene oči. Verujte mi, ona je tip žene, ona je naprosto prototip žene koja čita moje knjige, koja neizbežno poznaje i moje portretne fotografije na omotima knjiga. Zbog toga je skoro nemoguće da joj uz moje lice ne pada na pamet ništa bolje ili recimo ništa drugo osim ostarelog nastavnika engleskog jezika.

Mislim da ona može da čita moje misli. Već nekoliko puta je udahnula vazduh, ali je na kraju samo uzdahnula. Sada je stigao trenutak. Okreće se prema meni i kaže: „Ipak ste mi nekako poznati. Izvinite što vas ponovo...”

„Ne, ne, u redu je“, odgovaram. Nadam se da je htela da kaže „ometam“.

„Da li je moguće da...?“

Naravno da je moguće, ali ću njoj prepustiti da to formuliše. To je takoreći njena druga šansa.

„Da li je moguće da smo se već sreli?“

„Sreli?“ Iznenađen sam, ali takođe otvoren za tu ideju.

„Da, sve vreme razmišljam o tome. Možda na operskom balu u Beču?“

„Žao mi je, ja ne idem na balove.“ Sada će svakako da proba sa Oktoberfestom u Minhenu. Prilikom povraćanja ljudi se često zbliže mnogo lakše nego tokom plesanja valcera.

„Ili možda prošlog proleća na maratonu u Berlinu?“, pita ona.

„Najčešće propuštam maraton u Berlinu. Više volim rvanje na bečkom Hojmarktu.“ Smešim se. Ona se takođe smeši. Mislim da je razumela poentu.

Ne divim se samo njenoj špagi između mature, plesa i maratona već i njenom beskrajnom naporu da ustanovi da li smo se već sreli. Sada se priprema za novi, skoro očajnički pokušaj.

„Izvinite, inače se ovako ne ponašam, ali ja vas poznajem, a naprosto ne znam gde da smestim vaše lice.“

Da završimo sa ovom dramom.

„Možda u knjižaru.“

„Vi ste knjižar?“

„Ne.“

„Nego?“

„Pišem knjige.“

„Onda ste vi...?“

„Upravo tako.“

„Pisac?“

„Da.“

„Kako je, hm... ukoliko smem da pitam... vaše...“

„Zovem se Eduard Brinhofer.“

Zaslužili smo pauzu koja sledi.

„VI ste Eduard Brinhofer?“ Neću opisati njen pogled. To je previše komplikovano, morao bih prvo da ga analiziram.

„Da, ja sam taj.“

„U tom slučaju sedim pored čuvene ličnosti.“

Ne pored, ukoso preko puta.

Osim toga: „Nisam čuven, u najboljem slučaju sam poznat.“

„Ludilo“, kaže ona. Da, tačno, to je njen pogled.

„Podrazumeva se da sam o vama mnogo toga... čula.“

Čula? Audio-knjige? Začuden sam, ali to ne pokazujem. Pri čemu je moje nepokazivanje trenutno prilično inflatornog karaktera.

„Veoma mi je neprijatno da priznam da nisam pročitala nijednu vašu knjigu“, kaže ona.

Užasnut sam, uglavnom samim sobom. Nisam verovao da može da mi se desi ovako pogrešna procena.

„Zbog toga ne mora da vam bude neprijatno“, kažem pomalo glumljenom poniznošću i u stanju koje sledi nakon oholosti.

„Čitam skoro isključivo stručne knjige, retko kada... hm... beletristiku“, kaže ona.

„Razumem to. Takav je slučaj i sa mnom“, odgovaram.

„Ukoliko čitam beletristiku, prednost dajem anglo-američkoj ili britanskoj književnosti.“

Za to je svakako kriv nastavnik engleskog jezika.

„Divno. U tom slučaju ste dobro opskrbljeni“, kažem ja.

Klimamo jedno drugom glavom, onako kako to rade ljudi kada nameravaju da završe razgovor jer se čini da je zaista rečeno sve što je potrebno. Ne, ona klima glavom na neki drugačiji način. Klima glavom kao da čeka da od mene dođe još nešto. Osećam potrebu da budem oprezan. Da ne bi naknadno rekla svojim prijateljima: Zamislite,

u vozu sam upoznala Eduarda Brinhofera. Hteo je da razgovara isključivo o svojim knjigama. Ja sam za njega bila vazduh. Mogao je barem da me pita...

„A vi? Čime se vi bavite, ukoliko smem da pitam?“, pitam je.

„Ja?“ Okej, čini se da to nije bilo ono što je očekivala. Ona odmahuje rukom.

„Ah, to nije tako... to nije tako zanimljivo...“

„Ne verujem u to.“ Morao sam to da kažem. Hteo sam to da kažem.

„Radim kao... s jedne strane, kao fizioterapeutkinja.“

„A“, odgovaram.

Ova reč mi prolazi kroz kosti i instinktivno napinjem karlicu da bih se uverio da je ona još uvek tu. Fizioterapeuti do sada nisu dobili svoje čvrsto mesto u mom životu, mada preko lekarskih uputa već duže vremena kucaju na moja vrata i pokušavaju da prodru u moju svest. Nekoliko puta sam probao. Nakon najviše tri „jedinice“, kako se nazivaju njihovi sati mučenja, uspevao sam da se oslobodim njihovih stega i budem otpušten kao prevremeno izlečen. Ne podnosim njihove vežbe, grubi način njihovih instrukcija niti naredbodavni ton kojim pokušavaju da obezbede kontrolu nad mojim telom. „Do sledećeg puta ćete svakog dana...“, uvek su bile njihove poslednje reči.

„Ja sam takođe psihoterapeutkinja“, dodaje ona. Verovatno je odmah prozrela koliko mi teško padaju čisto telesna pitanja.

„Zanimljivo. Šta je vaša stručna oblast?“, pitam je pokušavajući da produbim razgovor.

„Čovek“, odvrća ona. Nisam želeo tako detaljan odgovor. Ona se smeje i tek sada primećujem da se naše železničko ćaskanje nalazi na taktički veoma visokom nivou. Nijedno od nas dvoje ne želi da oda o sebi više ili manje nego što mu propisuje lepo vaspitanje.

Kod mene se pridružuje i činjenica da polako osećam potrebu, znate već. Jutarnja kafa. Kada počnem da osećam tu potrebu, ne mogu da razmišljam ni o čemu drugom, čime se potreba još i pojačava. Potreba postaje posebno jaka kada nemam apsolutno nikakvu volju da u njenu čast zauzmem čučeci položaj, na primer u četiri sata ujutru.

Trenutno se bavim formulacijom kojom ću najaviti nepoznatoj terapeutkinji (ukoso) preko puta mene da zbog izvesne potrebe uskoro moram da napustim svoje sedište. Svojoj supruzi, pred kojom ne moram da vodim računa kako se izražavam, rekao bih: „Moram na brzinu do toaleta.“ (U Minhenu: „Ono mesto“.)

Pred prijateljima i poznanicima ne bih rekao ništa, nego bih ustao i otišao, a kada bih se malo kasnije vratio veoma opušten, niko me ne bi pitao gde sam bio i zbog čega se nisam odjavio.

Na koji način mogu da na najspretniji način prekinem razvučenu konverzaciju sa terapeutkinjom koja doduše gleda u mene kao obožavateljka, ali nije pročitala nijednu moju knjigu? „Moram da se izvinim nakratko?“ Zbog čega? Šta sam učinio?

Ili bi trebalo da kažem: „Vraćam se ubrzo.“ To je previše nametljivo. Možda bi trebalo da se zadovoljim polovičnom rečenicom: „Moram na brzinu.“ Ili: „Kratak prekid.“ Ili: „Uskoro sledi nastavak.“ Ili: „Kasnije nećemo nastaviti.“ Ili: „Pa, eto.“ Zdravo. Srećan put. Želim vam

lep život. Nemam pojma. Ona se iznenada uspravlja i kaže: „Oprostite, moram nakratko da se izvinim, vraćam se brzo.“

„Dobra ideja, ja ću vam se priključiti“, odgovaram sa olakšanjem. Ona se smeši iritirano. Da, razgovor nije moja najjača strana i kada treba brzo reagovati, retko kada odabiram odgovarajuće reči. Zbog toga sam postao spori pisac.

„Moram kasnije da vas pitam nešto“, najavljuje ona. Ja klimam glavom.

Biramo suprotstavljene puteve do toaleta, ona odlazi u pravcu Minhena, a ja u pravcu Beča.

Ja se prvi vraćam na svoje mesto i pribojavam se njenog pitanja. Očekujem jedno od pitanja iz repertoara „užasnih pet“ pitanja koja se mogu postaviti piscu.

Prvo: Kako pronalazite ideje za svoje knjige?

Drugo: Gde pišete kada pišete i zašto baš na tom mestu?

Treće: Da li pišete kada vam padne nešto na pamet ili imate određeno vreme kad pišete, kao u kancelariji?

Četvrto (posebno okrutno): Da li su vaši romani autobiografskog karaktera? Koliko se vaše ličnosti krije u vašim likovima?

Peto: Šta volite da čitate, ko su vaši omiljeni autori? Ovo pitanje najviše mrzim. Pre nekoliko nedelja mi ga je usred preventivnog pregleda prostate postavio moj lekar, koji je, nažalost, takođe zainteresovan za književnost. Poslušao sam nabrojao nekoliko imena i naslova koji su mi u tom trenutku pali na pamet. Nakon njegovog kratkog pregleda, znate već, poželeo sam da se revanširam i upitao ga: „Tako, dragi moj doktore, odajte mi trojicu svojih omiljenih urologa.“

*

Vraćamo se liniji Beč–Minhen. Terapeutkinja je sela na svoje mesto i zauzima ofanzivnu poziciju postavljanja pitanja.

„Gospodine Brinhofere, nešto bi me zanimalo: Kako se postaje tako uspešan pisac kao što ste vi? U čemu se sastoji vaše pisanje, šta je za vas važno? Znam da ovo pitanje zvuči prilično glupo, ali...“ Ona barem zna da je pitanje glupo. Odlučujem spontano da ovo pitanje uvrstim u svoju top-listu okrutnosti prema piscima.

„Ne postoje glupa pitanja, postoje samo glupi odgovori“, lažem šablonski da bih dobio na vremenu. Igram se mislji da voz napustim već na sledećoj stanici. (Amšteten. To bi bilo prvi put u mom životu.) Mogao bih da siđem sa voza i da uhvatim sledeći za Minhen. Još bolje: Mogao bih da siđem i ponovo uđem u poslednji vagon. Ali šta ako me ona uhvati u tome? Osim toga: Moguće je da će ona sići u Amštetenu, to ne bi bilo tako nerealno. Možda ona živi u Amštetenu, što bi objasnilo njeno pitanje. Nemam ništa protiv Amštetena, to želim odmah da naglasim, ali se trenutno, nažalost, nalazim u skoro beznadežnoj konverzacijskoj situaciji.

Odlučujem se za ideju da „zažmurim i krenem“ i odgovaram prkosno: „Pitanje je šta vi podrazumevate pod uspehom.“ Naglasak je na „vi“. Dajem joj sve vreme ovog sveta, ali ona to ne želi da mi objasni. Radije me gleda u oči, pri čemu se njene zenice zamućuju i povlače moje u dubinu, što je pomalo hipnotičkog karaktera. Ona kaže da treba da nastavim da govorim. Možda misli da će mi to činiti dobro. Ipak je ona ovde terapeutkinja, a ja sam klijent.

*

No dobro: Smatram da se može napraviti razlika između četiri vrste uspešnih pisaca. Jedni su uspešni samim tim što pišu. Oni su najsrećniji. Njima ništa drugo nije potrebno. Njihov prvi cilj je postignut kada su napisali nešto. Njihov sledeći cilj je da nastave da pišu. Zavidim tim ljudima. Njima su njihovi tekstovi dovoljni. Oni su sami sebi dovoljni.

Preostale tri grupe pisaca streme ka društvenom priznanju za svoja dela. Neki uspevaju u tome da stvore značajna i impresivna književna dela. Njihov uspeh se definiše preko odavanja priznanja u medijima – ranije, kada su se još uvek čitale novine, u kulturnim dodacima, a sada u visokokotiranim književnim blogovima ili podkastima digitalnih medija. Osim toga sakupljaju renomirane književne nagrade koje sa sobom donose i neki novac, ali im je, sve u svemu, važno uvažavanje književnog kvaliteta njihovih tekstova.

Drugi definišu uspeh na osnovu stepena poznatosti i prominentnosti. Njihove knjige, često nastale uz pomoć pisca iz senke, za njih predstavljaju samo sporedne proizvode njihovog boravka pod reflektorima, fungiraju kao odblesci njihovog ličnog zračenja. Često dolaze iz branši koje nemaju veze sa knjigama – oni su lekari, pravnici, sportisti, krovopokrivači, sasvim svedjedno. Na tržište izbacе bibliju za krovopokrivače *Bez vrtoglavice i sigurnog koraka kroz život*. Sa svojom knjigom u ruci učestvuju u svakom šou-programu i to toliko dugo dok ne dobiju sopstvenu emisiju. Na vrhuncu njihove karijere prepoznaju ih svi ljudi na ulici. Nakon toga oko njih sve utihne. Tek

godinama kasnije pojave se ponovo u javnosti – u emisiji „Plesom do zvezda“.

„Vi pripadate poslednjoj grupi?“, prekida me, sada već relativno poznata žena ranih srednjih godina koja sedi ukoso preko puta mene.

„Zbog čega?“, pitam ja. Nisam mogao da se odlučim između „Zbog čega to mislite?“ ili „Kako to znate?“

„Zato što najbolje uvek čuvamo za kraj“, kaže ona.

„To nije najbolje“, branim se ja. Ona se smeši. Ovde imam posla sa psihoprofesionalcem koji se takođe razume u dramaturšku strukturu pripovetke. Sada me, doduše, prinuđuje na dramaturški neprimerenu skromnost.

„Dakle, na osnovu čega definišite svoj uspeh?“, insistira ona i dalje.

„Na osnovu svoje publike. Na osnovu ljudi koji čitaju moje knjige. Na osnovu ljudi koje svojim knjigama mogu da obradujem.“ Tako. Ovo je bilo dobro. Ona treba to da oseti. Tako prolaze svi oni koji nisu pročitali nijednu od mojih knjiga.

„I... za njih se čini sve?“

„Na šta mislite kada kažete 'sve'?“

„Pa, vi u tom slučaju ne pišete za sebe, već pišete za druge ljude. To znači da ne pišete ono što želite da pišete. Vi pišete ono što drugi vole da čitaju. Zato što želite svoju publiku da obradujete.“

„To je skoro tačno. Ali ne potpuno.“

„Šta nije potpuno tačno?“

„Pišem ono što želim da pišem. Na svu sreću, to se poklapa sa onim što drugi vole da čitaju.“ Kratak predah. Nalazim se pred argumentativnim probojem. „Da,

upravo tako. Imam neverovatnu sreću da postoji dovoljno ljudi koji vole da čitaju ono što ja pišem. Mislim da upravo to čini moj uspeh. Pošto ste me pitali kako se postaje uspešan pisac.“

Ovim sam to veoma tačno predočio. Smeštam se udobno na svom sedištu. Ovo sam dobro obavio. Amšteten može da dođe. Neću sići sa voza. Nastavljam svoje putovanje. Odlazim u Minhen svedjedno da li to želim ili ne. Obaviću sve što sam planirao. Niko me neće zaustaviti. Niko me neće sprečiti.

Amšteten

„Volite da pišete o ljubavi?“, pita ona.

Da krenemo ipak redom: Voz je stajao dve minute na stanici, što je dovoljno za Amšteten. Jedva da su neka vrata zaškrpala, jedva da je neko sišao sa voza ili ušao u njega. Nema ni traga kondukeru. Nekoliko osoba je u potrazi za mestom proletelo pored našeg kupea, nezainteresovano za naša dva slobodna sedišta.

Ova mesta su dobro obezbeđena crnom ženskom torbom i mojim ružnim, spisateljskim rancem koji simulira studentsku beshlebnost. To je oštra dijagonala u našem četvorouglu. Ona druga, dijagonala naših pozicija jedno preko puta drugog, ispunjena poštovanjem i distanciranošću, ionako se nalazi pod naponom. Naš kupe je zapravo hermetički zabravljen i odsečen od spoljnog sveta. Ukratko: Niko se ne usuđuje da nam se približi, niko ne želi da sedi sa nama, i to je dobro.

*

Možda još nekoliko reči o ženi. Ne radi se o tome da me ona zanima, to mi ne priliči. Smatram ipak da je na neki način zanimljiva. Ne mogu da kažem zbog čega. Možda je to zbog toga što ne znam kada i gde će sići sa voza i u kom životu. To nema nikakve veze sa njenim izgledom, ili recimo ne u preteranoj meri. Od mene sada svakako nećete čuti kojekakvo sanjarenje, ta vremena su prošla. Mada...

Ja bih u svakom slučaju želeo da mi ona ne postavlja više pitanja, da tiho sedimo jedno preko puta drugog, svako utonuo u sopstveni svet, da mi se povremeno nasmeši. Da u nekom trenutku ustane i oprost se od mene, što se mene tiče u Lincu, to bi bilo primereno. Da jedno drugom šapnemo srdačno, a ipak rezervisano „Bilo mi je drago“ i „Meni takođe“. Ona napušta svoje mesto, udaljava se nekoliko metara, ja podižem još jednom ruku i gledam za njom. Sve bi to bilo veoma nepretenciozno. Ona nakon toga silazi sa voza, kreće prema sledećoj knjižari u foajeu železničke stanice, obraća se prodavcu ili prodavačici i kaže: „Želela bih da kupim neki roman Eduarda Brinchofera.“ Prodavac ili prodavačica: „Da, svakako. Na koji ste roman mislili?“ Ona: „Koji roman biste vi za početak preporučili?“ Prodavac ili prodavačica (začudo): „Niste pročitali nijedan roman Eduarda Brinchofera?“ Ona (posramljeno): „Ne, ja... sam se do sada bavila samo... britanskom književnošću.“ Prodavac ili prodavačica: „Treba da pročitate *Drugi susret*. To je bio njegov prvi veliki bestseler.“ Ona: „Veoma dobro. Molim vas, dajte mi *Drugi susret*. Mnogo vam hvala za savet.“

*

Ali ne. Ona ostaje. Ona ne ćuti. Umesto toga me pita: „Volite da pišete o ljubavi?“

„Da, voleo sam, ranije.“

„Sada više ne?“

„Molim?“

„Rekli ste da ste ranije voleli da pišete o ljubavi. Sada više ne?“

„Svakako i sada. Samo, znate, dugo ništa nisam napisao, mislim, nisam napisao knjigu. Zbog toga to RANIJE. Moje RANIJE nema veze s ljubavlju.“

„Aha“, kaže ona. Pauza. Da li će prestati? Ona ne prestaje.

„Neki vaši romani su bili veliki internacionalni uspesi.“

„Da.“

„Ljubav je internacionalna“, napominje ona.

„Može se tako reći.“ Oboje se smešimo kao da smo upravo otkrili neku prljavu tajnu.

Možda bi bilo vreme da joj objasnim da ne volim da govorim o svojim knjigama, a pogotovo ne sa osobom koja ih (još) nije čitala. Za mene to predstavlja dvostruki rad. Prvo pišem, a nakon toga moram još i da objašnjavam. Pri tome pišem da ne bih morao da objašnjavam.

Zamislimo obrnuti slučaj. Neko pripoveda priču satima, iscrpno, predano, svom empatijom koja mu stoji na raspolaganju. Kad završi, promukao je, žedan, iscrpljen, ali je srećan što je stigao do kraja, spojio sve delove radnje, odgovorio na sva otvorena pitanja, stavio tačku na kraj. Zamislimo da se dešava sledeće kada završi sa svojom pričom: Slušateljka ukoso preko puta njega u prvom redu obraća mu se, fiksira njegov pogled i kaže: „Dragi

pripovedaču, neverovatno sam zainteresovana za priču koju ste upravo ispričali. Nažalost, nisam vas slušala. Da li biste bili ljubazni da za mene zapišete ovu priču? Volela bih da je pročitam.“ Tako se ja trenutno osećam i to bi trebalo da joj saopštim, ali ona je brža od mene.

„Šta kvalifikuje pisca da piše o ljubavi?“ Postoje pitanja koja zvuče pametnije od bilo kog odgovora koji može na njih da se pruži.

„Šta kvalifikuje pisca da piše o ljubavi?“, pita ona.

„Vaše pitanje je pametnije od bilo kog odgovora koji može da se pruži na njega“, odgovaram ja.

„Hvala. Pokušajte uprkos tome“, kaže ona. Sada pokazuje svoju stranu fizioterapeutkinje.

„Kao prvo...“ Tako započinje moj odgovor. Volim da koristim „prvo, drugo“. Kao prvo, celokupna odgovornost leži na onome što je prvo rečeno. Kao drugo, kada kažete „prvo“ ne morate još da znate šta ćete reći „kao drugo“, ali možete već da razmišljate o tome i da završite „kao prvo“ tek kada ste u potpunosti osmislili „kao drugo“. Kao treće, možete da ostavite otvorenim da li će postojati „kao treće“ ili „kao četvrto“. Na izvestan način ste elastični u smislu pružanja odgovora. Kao četvrto, najkasnije kod „kao četvrto“ možete još jednom da ponovite „kao prvo“ zato što su ga ionako već zasenili „kao drugo“ i „kao treće“, a slušalac ga je već zaboravio. Kao peto, u svakom trenutku možete da prestanete, a na pitanje je pružen iscrpan odgovor.

„Šta kvalifikuje pisca da piše o ljubavi?“

„Kao prvo, želja da to učini.“

„Pri tome mislite da to mora da bude važno za pisca?“

„Da.“

„Za vas je ljubav važna tema?“

„Da. Kome nije?“

Ona se smeši.

„I?“

„Šta i?“, pitam ja.

„Kao drugo?“

„Kao drugo?“

„Da. Rekli ste 'kao prvo', čekam da čujem šta je 'kao drugo'.“

„Kao drugo, pisac bi trebalo da ima nekog pojma o tome.“

„O ljubavi?“

„Da, to bi bilo dobro.“

„Mislite na iskustvo?“

„Ne, mislim da treba da ima pojma. Dovoljno pojma za pisanje. Ne morate da iskusite sve ono o čemu pišete. Trebalo bi samo da imate nekog pojma o tome.“

„O ljubavi.“

„Da, na primer. Morate da budete u stanju da je zamislite. Predstava je jača od iskustva. Predstava živi od mašte. Iskustvo uništava maštu.“

„Ovo je dobro, od koga je to?“ To mi se dešava često. Kada kažem nešto pametno, ljudi misle da citiram nekoga.

„To je od mene.“ Ona to uvažava i ponavlja to u svoju čast.

„Predstava živi od mašte, iskustvo uništava maštu. Moram to da zapamtim.“

Lepo. To bi bio odgovarajući kraj debate. Bio bi.

*

„Šta zamišljate kada zamišljate ljubav?“

„Da li uvek postavljate ovakva pitanja?“, pitam ja.

„Samo kada preko puta mene sedi čuveni autor ljubavnih romana. Tu šansu moram da iskoristim. Dakle. Šta zamišljate kada zamišljate ljubav?“

„Zamišljam...“

„Da?“

„Moram da razmislim o tome.“ Ovo bi bila dobra prilika da je uzgredno pitam kada namerava da siđe sa voza da bih procenio koliko vremena imam za razmišljanje. Često mi, međutim, za tako nešto nedostaje opuštenost.

Dakle, šta zamišljam kada zamišljam ljubav?

„Zamišljam kako to doživljavaju moji protagonisti, šta upravo... osećaju kada se...“

„Zaljubljuju jedno u drugo“, pomaže mi ona. Kod reči „zaljubljuju“ ona je „lj“ jezikom povukla napred, a „u“ produžila. Ne verujem da će ona u Lincu sići sa voza. Zapravo je vidim u Salcburgu.

„Šta osećaju vaši protagonisti kada se zaljube jedno u drugo?“

Besmisleno je da gubim vreme na razmišljanje.

„Početak svega, smisao svega, ono što je najdublje, najveće, najlepše, ali i najkrhkije i najosetljivije“, kažem ja. Napisao bih to na drugačiji način, slikovitije, sa više detalja. Osim toga kod reči „krhko“ zapravo nije moguće poređenje, ali kod zaljubljivanja se ipak može napraviti izuzetak.

„Vi možete da osetite ono što osećaju vaši protagonisti?“, pita ona.

„Pokušavam da to učinim.“